

SOHIBQIRON AMIR TEMURNING YOSHLIK YILLARI

Urunov Shoxijahon Jamshidovich

BuxDPI "Ijtimoiy fanlar" kafedrası 2-kurs talabasi

urunovshoxijahon@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7151543>

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada buyuk ajdodimiz, insoniyat tarixidagi eng qat'iyatli shaxslardan biri bo'lgan sohibqiron Amir Temurning yoshlik yillari, Amir Temur shaxsi, uning hayoti haqida qisqacha ma'lumotlar berilgan. Amir Temur – xalqimiz tarixidagi butun jahon tamadduniga beqiyos hissa qo'shgan buyuk shaxs hisoblanadi.

Kalit so'zlar : Amir Temur, barlos, Kesh, sohibqiron, mo'g'ul, Movarounnahr

ABSTRACT

This article provides brief information about the youth of our great ancestor, one of the most determined people in the history of mankind, the owner Amir Temur, the personality of Amir Temur and his life. Amir Temur is a great person who made an incomparable contribution to the world civilization in the history of our nation.

Keywords : Amir Temur, barlos, Kesh, owner, Mongolian, Movarounnahr

KIRISH

Bugungi kunga kelib keng jamoatchilikning qiziqishiga sabab bo'layotgan buyuk saltanatlar barpo etgan, harbiy sohani san'at darajasiga ko'targan, el-yurt shon-sharafi yo'lida har qanday mashaqqatlarga bardosh berib, mardlik va jasorat namunalarini ko'rsatib kelgan sohibqiron bobomiz Amir Temur haqida ko'p fikrlarni eshitamiz. Ammo Amir Temur bolaligi, yoshlik yillari to'g'risidagi ma'lumotlar uncha ko'p emas. Manbalarning ko'pi ingliz tilidan o'zbek tiliga tarjima qilinayotgan bo'lib, bu Amir Temur mavzusiga qiziquvchilarning sonini yildan yilga oshirmoqda desak mubolag'a bo'lmaydi. Amir Temur – buyuk davlat arbobi, adolatli hukmdor, harbiy sarkarda hisoblanadi. Butun umrini "Rosti rusti", ya'ni "Haq bo'lsang najot topasan", "Kuch-adolatda" singari insonparvarlik ruhi bilan yo'g'rilgan shiorlarga suyangan holda siyosat yuritishda sarf qilgan Temurbekning tabiat in'om etgan aql-zakovat, qobiliyat va harbiy mahoratni ishga solib, davlatni idora qilgan sa'y-harakatlari, ilgari surgan fikrlari bugungi avlod tomonidan har tomonlama chuqur asosda ilmiy o'rganilmog'i maqsadga muvofiq bo'ladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Maqoladahliliy-statistik, qiyosiy-taqqoslash, retrospektiv tahlil,kuzatish, tahlil va tavsif kabi metodlardan foydalanilgan holda, Amir Temur yoshligi haqidagi tarixiy ma'lumotlar ilmiy manbalar asosida tahlil etilgan.

NATIJALAR

Temurbek ibn Tarag'ay ibn Abag'ay 1336-yilning 9-aprelida Movarounnahrning go'zal shaharlaridan biri bo'lmish Kesh (hozirgi Shahrisabz)ga qarashli Xo'ja Ilg'or qishlog'ida dunyoga kelgan.Temurbek yoshlik chog'idan harb ishiga o'zgacha muhabbat va ehtiros bilan qaray boshladi.Unda harbiy san'atga bo'lgan qiziqishning o'ta erta paydo bo'lishida padari buzrukvori,Amir Qazag'an(1358-yili shahid bo'lgan) davlatining arkonlaridan biri,mardligi,shijoati va oliyjanoblighi bilan nom chiqargan Amir Tarag'ayning (1360-yili vafot etgan) ma'lum ta'siri borligi shubhasiz.

Navqiron yoshga yetgan Temurbek salkam bir yarim asrlik mo'g'ullar istibdodida chek qo'yish,feodal tarqoqlik natijasida Chig'atoy ulusida hukm surayotgan o'zaro nizolar va urushlarga barham berish,tashqi va ichki zug'um tufayli tinkasi qurigan xalq ommasiga madad qo'lini cho'zish,xarob bo'lgan shahar va qishloqlarni qayta obod qilish ,ulusni tashqadidan bo'ladigan bosqinlardan himoya qilish singari oliyjanob maqsadlarni yuzaga chiqarishning birdan-bir yo'li hokimiyatni qo'lga kiritish ekanligini yaxshi anglab yetadi.

MUHOKAMA

Balki, aynan Temurbekka otasi va ajdodlaridan meros bo'lib qolgan tug'ma adolat tufayli u bolaligidan eng mard va bukilmas haqiqat izlovchisi bo'lib, yurtimizda haqiqat va adolatning eng buyuk tayanchi va himoyachisi bo'lib qoladi. Mehribon o'g'lida o'zining hurmatli oilasining halollik, adolatparvarlik fazilatlarini ko'rgan ota Tarag'ay o'g'luga 12 yoshida aytadi: "O'g'lim, rostgo'y, insofli bo'lish uchun inson juda jasur, kuchli va juda aqli bo'lishi kerak. Bu juda qiyin, ayniqsa hozirgi kunlarda. Shunday odam bo'lsang, o'zing obro'li va e'zozli "rost va adolatli bek"ga aylanasan.Temurbek yoshligidayoq otasi va ustoz rahbarligida mo'g'ul bosqinchilarining mehnatkash xalqqa nisbatan qo'ygan adolatsizliklariga qarshi kurashish uchun do'stlari va hamfikrlarini yig'ib, jismoniy va harbiy mashqlar bilan qunt bilan shug'ullana boshlaydi.

Birinchi adolatli qasosni o'zi tengdosh, madrasada birga tahsil olgan oddiy hunarmandning o'g'li uchun qildi.Uning singlisi uchta mast mo'g'ul jangchisi tomonidan shafqatsizlarcha zo'rlangan. Keyin yosh qiz o'zini osib qo'ydi. Temurbek qabih va past ish qilgan ulardan birini bir oyog'ini uzengiga tiqib, o'lgunicha yer bo'ylab sudrab, og'riqdan qichqirayotgan chavandozni yoniga osilgan holda choptirib haydab, jazoladi.Uyda uxlab yotgan yana ikki

ishtirokchini eshigini qulflab uyini moy bilan bo'yab o't qo'ygan. Ular qichqiriq va azob-uqubatlardan tiriklayin yonib ketgan.

U ikkinchi jazoni o'z tumanidagi eng ochko'z va shafqatsiz mo'g'ulga berdi, u 4 nafar kasal qullarini so'nggi 3 kun davomida daromad keltirmagani uchungina qamchi bilan kaltaklab o'ldirishni buyurdi. Bu mo'g'ul egasi negadir shafqatsizlik namoyon bo'lganidan keyin ikki hafta o'tgach, quturgan kasal bo'lib, og'zidan ko'pik chiqib, quturgan holda vafot etdi. Keyin mo'g'ul xonlaridan birining juda injiq yaqin qarindoshi bo'lgan eng takabbur, bezori va jinoyatchi uchun qasos vaqti keldi. U mahalliy huquqdan mahrum bo'lgan odamlardan xohlagan hamma narsani tortib oldi. U o'ziga yoqqan har qanday ot yoki sigirni, peshonasini uradigan jangovar qo'chqorni yoki kuchli mahalliy bo'ri itini tanlashi mumkin edi.

Bundan tashqari, u bir qiz yoki ayolni o'ziga olib, keyin zerikib qolganda ularni haydab yuborishi mumkin edi. Unga qarshi ko'plab shikoyatlar bo'lsa-da, unga qarshi hukumat yo'q edi. U o'zining jazosizligini va omadini ko'rsatib, tez ot minishni yaxshi ko'rardi. Musulmonlarning asosiy bayrami Qurbon hayiti kuni esa uning boshiga musibat tushadi. Bezori oti negadir qoqilib, egardan uchib chiqib, yer bo'ylab dumalab, bo'ynini sindiradi, shuning uchun u hammaning xursandchiligidan o'ladi. Hamma adolatli tillar darrov aytila boshladilarki, Qodir Alloh yovuz va nopok odamni xalq uchun katta bayramda adolat bilan jazoladi. Bu jazolarning barchasi baxtsiz hodisa, kasallik, qarama-qarshilik va ichki adovat, mo'g'ullarning o'zlari o'rtasidagi to'qnashuvlar sifatida juda mohirlik bilan amalga oshirildi, shunda tinch mahalliy aholiga nisbatan ta'qiblar va qatag'onlarni istisno qilgan holda mahalliy aholi tomonidan qasos olishga shubha yo'q edi. Temurbek Hisor tizmasining Shahrisabzga tutashgan tog'laridan bir qancha qulay joylar, g'orlar va unga yaqin daryo bo'ylab musaffo tog' suvi ichish va otryad tayyorlash uchun joy topdi va qo'mondonlarni o'zining yashirin harbiy o'quv lageriga aylantirdi. Uning hamfikrlardan tashkil topgan tengdoshlari jamoasi soatlab zarbalar, kallalar, osilgan sumkalar va noklarni qum bilan tepishning aniqligi va mustahkamligini mashq qildilar, biriga va ikkita uchiga osilgan loglar va boshqa turli zarba va himoya qobiqlarini o'rgandilar. Qurolli, qurolsiz janglar va guruh janglari olib bordilar. Ular "jangovar kurash" va "jangovar Turon" o'rtasidagi kurashning uloqtirish texnikasi va zarbalarini takomillashtirdilar, har xil qurol-yarog'lar bilan mashq qildilar, kelajakdagi janglarga, haqiqat va adolat uchun janglarga tayyorlandilar. Tog' yonbag'irlari bo'ylab yugurib, tosh ortib, tik qoyalarga ko'tarilib, qishda qorli tog' cho'qqilarini

zabt etib, erishilishi lozim bo'lgan vazifa va maqsadlarni imkon qadar qiyin va mashaqqatli qilib mashq qildilar. Ular tog 'echkilarining orqasidan yugurib, ilmoqni uloqtirishning aniqligini oshirish uchun ularni faqat arqon bilan tutishdi. "Adolat otryadi"ning tashkilotchisi va boshlig'i bo'lib, xalq o'rtasida "adolatli qasos oluvchilar yoki elchilar va Allohning qilichi" deb atalganlar, ular yashirincha, odatda tunda manman, takabbur va qo'pollarni jazolaganlar. Mo'g'ullarni xalqqa, ayniqsa, qizlar va ayollarga nisbatan hurmatsizlik va haqorat uchun jazolashdi. Ular mo'g'ullardan chorva mollari va otlarini o'g'irlab, barcha ishlarni xuddi u bilan urushayotgan boshqa mo'g'ullarning ishidek tartibga keltirdilar. Bu harakatlar ikki baravar foydakeltirdi. Ular bosqinchilarning jipsligiga xanjar urib, ular o'rtasidashubha, ishonchsizlik va adovat uyg'otdi. Temurbek eng zo'r jangchi va sarkarda, qolganlarga o'rnak bo'lgan va bo'lishi kerak edi. U o'zining bilimi, aql-zakovati, kuchi, jasorati, donoligi va adolati, harbiy mahorati atrofdagilarga qaraganda bir daraja yuqori bo'lishi kerakliginitushundi. Bu esa boshqalar orasida hurmat, itoatkorlik va shijoatni oshiradi. Shuning uchun u doimiy ravishda o'z ustida ishladi va ijobiyfazilatlarda maksimal muvaffaqiyatga erishish uchun mashq qildi, bu yerda hech qanday cheklov yo'q. Temurbek va uning hamfikir do'stlari, oraliqlarning eng yaxshi tabiblaridan biri, buyuk Ibn Sino ta'limotining izdoshi amakisining maslahati va nazorati bilan tinmay tanalarini mustahkamlash, qotib qolish bilan shug'ullanganlar. Bo'lajak Buyuk Rabbiiy qishda qorda uxlab yotgan yoki kuchli qor yog'ishi paytida qor ko'chkisida yoki uyniqordan teshik qilib qo'ygan va sovuq muhitda mahalliy tikuvchilikning bir nozik paxta xalatida yaxshi uxlashi mumkin edi. Amakisining tavsiyalari bilan inson tanasining cheksiz imkoniyatlarini do'stlariga ko'rsatish va isbotlashi kerak edi. Ertalab u bo'ri iti bilan ancha yugurdi, tanasini qor bilan artdi va muzdek suv bilan yuvdi. Hovlida uyi bor edi, u yerda baliq yetishtiriladigan kichik hovuzi bor edi, qishda u muz bilan qoplangan edi. Temurbek esa muzni yorib, muzli suvda suzishni, qo'li bilan muzostidan baliq ovlashni yaxshiko'rardi. Janglarda va yomon ob-havoda tanasini zarbalar bilan jilovlab, tanasini temir va muammosiz mexanizmga aylantirdi. Mo'g'ullar uning otryadini "qo'lga tushmaydigan qaroqchilar to'dasi" deb atashgan. Temurbekning "qo'lga tushmaydigan qasoskorlari" mo'g'ullardan uy-ro'zg'or buyumlari va chorva mollarini, boylik va taqinchoqlarni o'g'irlagan, otlarni o'g'irlagan va ularni o'lim bilan jazolagan. Mo'g'ullar qaroqchilarni qo'lga olish uchun katta mukofot e'lon qildilar. Kichkina ma'lumot uchun ham, ular

katta pul yoki o'z xohishiga ko'ra tanlash uchun yaxshi otni va'da qilishdi. Ammo agar ular e'tiroz bildirishsa, ular bilvosita mo'g'ullarning o'zlariga ishora qilishgan. Garchi ko'plab mahalliy aholi bu jasoratlarni kim qilganini va bu kimning qo'llari ekanligini bilishgan.

Hech kim hatto bir marta ham ularning yo'nalishini ko'rsatmadi va ularga boshliq sifatida ishora qilmadi. Oddiy odamlar va mahalliy aholining shubhalarini chalg'itish uchun qasoskorlar mahalliy aholidan soxta talonchilik va o'g'irlik qildilar. Ammo agar ular namoyishkorona manevr uchun mahalliy xalqdan o'g'irlashga majbur bo'lishsa, ular o'zlaridan olingan hamma narsani jimgina qaytarib berishadi. Temurbek mo'g'ul mustamlakachilarining adolatli jazolaridan so'ng o'z xalqining ko'zlarida shodlik va baxtiyor minnatdorchilik ko'rdi. Aqlli va mehnatkash xalqingning ozodligi va baxti yo'lida butunumringni berishga, o'zini bag'ishlashga arzigulikligini bo'lajak buyuk hukmdor kabi angladi

Adabiyotlar ro'yxati (references):

1. Dadaboyev H. Ajdodlarimizning harbiy mahorati [Matn]/H. Dadaboyev. – Toshkent: Akademiya nashri, 2016. – 176 b ;
2. Ibn Arabshox. Ajoyib al-makdur fi tarixi Taymur (Temur tarixida taqdir ajoyibotlari). – Toshkent: Mehnat, 1992. – B.;
3. Bo'riboy Ahmedov. Sohibqiron Temur. Toshkent. - 1996 y, 136 b.
4. Novotours.uz

